

УДК 330.34

ББК 65.051.9(4Укр)30

Лисенко О.А.

УКРАЇНА У СОТ: АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Національний університет харчових технологій

Міністерства освіти і науки України

Кафедра менеджменту

01601, м. Київ-33, вул. Володимирська, 68

тел.: 0955334372

e-mail: lenlystar@mail.ru

Вступ. Приєднання України до світової організації торгівлі (СОТ) у травні 2008 року дозволило країні вступити у глобальний переговорний процес, застосовувати інструменти і статус члена СОТ у відстоюванні своїх інтересів. Як відмічає академік Б. Данилишин, вступ до СОТ є украї істотним чинником формування привабливого іміджу України на міжнародній арені. Одними з вагомих переваг, які отримала Україна з моменту вступу до СОТ, є отримання режиму найбільшого сприяння в торговому просторі усіх країн-членів СОТ, тобто одночасне поліпшення умов торгівлі з більше ніж 150 країнами світу; істотна лібералізація доступу українських товарів на світові ринки; підвищення конкурентоспроможності виробництва і товарів виробничого та споживчого попиту через значне збільшення обсягів іноземного інвестування [1]. Але залучення іноземних інвестицій повинно здійснюватись на якісно новому, інноваційному, рівні. Отже, проблема активізації інвестиційно-інноваційної діяльності полягає не стільки у нарощуванні інвестицій, скільки в їх ефективному використанні.

Ключовим принципом управління інвестиційно-інноваційною діяльністю стає поєднання інвестицій з інноваціями: інвестиції ефективно реалізуються лише за умов упровадження науково-технічних досягнень,

водночас інноваційний розвиток потребує масштабної інвестиційної підтримки [2, с. 10].

В сьогоденних умовах господарювання важливою умовою розвитку економіки України є ефективне ведення інвестиційно-інноваційної діяльності як на макро-, так і мікрорівні, що дозволить суттєво підвищити конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств, підвищити ефективність використання ресурсів та покращити соціально-економічне становище суб'єктів господарювання [3, с. 101]. В цьому контексті приєднання України до СОТ становиться ще одним з факторів, який зумовлює необхідність проведення постійного аналізу інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, в тому числі і підприємств харчової промисловості.

Дослідженню проблем інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку провідних секторів економіки, в тому числі і харчової промисловості, присвячували свої праці Л.І.Федулова [4]. Питання підвищення ефективності інноваційного потенціалу галузі за рахунок залучення додаткових інвестицій та всебічне вивчення проблем наукового забезпечення харчової промисловості розглянуті таким науковцями, як Л.В. Дейнеко, І.В. Федуловою [5, 6]. Проблеми залучення інвестиційних ресурсів, які спрямовані на забезпечення активізації інноваційних процесів у харчовій промисловості, також розглядали Д. Крисанов та ін. [7]. Загалом питання інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств в сучасних умовах досліджували такі науковці, як Бажал Ю.М., Богиня Д.П., Борщ Л.М., Геєць В.М., Дацій О.І., Климова Г.І., Коваленко Н.В., Кузьмін О.Є, Мартиненко В.М., Ястремська О.М. та ін.

Отже, актуальність постійного моніторингу інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств, у тому числі, підприємств харчової промисловості, зумовлена необхідністю контролю її результатів та відповідного корегування розроблених механізмів і методів

підвищення її ефективності в умовах постійно змінюваного конкурентного ринкового середовища.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є визначення тенденцій інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості в контексті приєднання України до СОТ.

Результати. Оскільки інвестиції є невід'ємною частиною будь-якої економічної системи, тому аналіз інвестицій на макрорівні важливий для прийняття економічних рішень як урядом, так і окремим підприємством. За 2008-2012 рр. в економіку України постійно інвестувався іноземний капітал, досягнувши на початок 2013 р. 54,5 млрд. дол. США, збільшившись за 2012 р. на прогнозовані 4,1 млрд. дол. США (табл. 1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за промисловою діяльністю, на початок року, млн. дол. США

Види економічної діяльності	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Усього	29542,7	35616,4	40053	44806	50333,9	54462,4
Промисловість	12421,2	12469,7	13276,4	14034,3	15029,9	17166,7
Переробна	11085,4	11128,1	11916,5	12488	12945	14078,7
Виробництво продуктів харчування, напоїв і тютюнових виробів	1561,2	1685,9	1828,4	1820,5	2221,9	3039,9
у тому числі за окремими країнами:						
Кіпр	201,6	180,2	250,2	307,8	440,7	554,7
Нідерланди	443,7	485,3	568,6	558,1	629,5	657,8
Велика Британія	139,7	148,8	146,5	122,7	89,9	97,3
Швеція	140,6	210,2	222,3	211,7	220,9	209,2
Інші країни	477,6	493,1	450,6	428,5	405,8	429,4

Джерело : складено автором на основі [8; 9, с. 21-44]

Проте, як видно з рис. 1 найбільший приріст інвестицій в економіку України відбувся на початку 2009 р., і поступово темпи приросту іноземних інвестицій почали падати і вже на початок 2013 р. приріст склав усього лише 8%. Практично стабільними темпами збільшуються іноземні інвестиції в промисловість в цілому і переробну промисловість (5-14%). Але інвестиції у виробництво продуктів харчування, напоїв і тютюнових

виробів після деякого зниження у 2011 р. стали нестримно зростати: на початок 2012 р. приріст склав 22%, а 2013 р. – вже 36,8%.

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіку України за видами економічної діяльності на початок року, % до попереднього року

Джерело : побудовано автором на основі [8; 9, с. 21-44]

Аналіз залучення іноземних інвестицій за різними країнами (табл. 1) дозволив встановити, що найбільший обсяг капіталу у виробництво продуктів харчування, напоїв і тютюнових виробів інвестується такими країнами як Кіпр, Нідерланди, Велика Британія і Швеція, серед яких можна відмічається нестабільна динаміка: нарощують обсяги інвестиції тільки інвестори Кіпру, Нідерландів та інших країн світу, а у інвесторів Великої Британії і Швеції з'явилися нестійкі тенденції до зниження інвестиційних вкладень, що говорить про нестабільність в зовнішньо економічній ситуації в Україні.

Таке стрімке зростання інвестиційних капіталовкладень в підприємства харчової промисловості повинно зумовлювати активізацію

інноваційної діяльності даних підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Інноваційна діяльність підприємств, що виробляють продукти харчування, напої і тютюнові вироби в 2008-2012 рр.

Види інноваційної діяльності	2008	2009	2010	2011	2012
Підприємства, які впроваджували інновації, од.	261	284	296	313	348
у тому числі: інноваційні процеси, од.	120	124	129	146	164
освоїли виробництво інноваційних видів продукції, од.	138	149	135	182	175
у тому числі: нові для ринку, од.	34	26	21	24	18
Підприємства, які реалізовували інноваційну продукцію, од.	226	245	239	268	281
у тому числі: нові для ринку, од.	58	47	42	44	33
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, % до загального обсягу	4,1	4	5,2	3,3	2,5
Реалізація інноваційної продукції за межі України					
підприємства, од.	34	43	49	59	53
% до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	17,9	17,9	24,5	26,9	8,5
Придбані нові технології:					
В Україні, од.	99	86	75	50	113
За межами України, од.	35	28	9	26	43

Джерело : складено автором на основі [10, с. 212-247; 11, с. 217-257; 12, с. 201-235]

За даними табл. 2 можна дійти висновку, що починаючи з 2008 р. постійно росла кількість підприємств, які впроваджували інновації : у 2009 р. – на 8,8% порівняно з 2008 р., у 2010 р. – на 4,2% порівняно з 2009 р., у 2011 р. – на 5,7% порівняно з 2010 р. і у 2012 р. – на 11,2% порівняно з 2011 р. Таким чином, за 2009-2012 рр. кількість таких підприємств виросла на 33,3% порівняно з 2008 р. Такі ж тенденції зростання спостерігаються і при впровадженні інноваційних процесів, приріст яких за 2009-2012 рр. порівняно з 2008 р. склав 36,6%. Проте при освоєнні виробництва інноваційних видів продукції, така динаміка спостерігалася лише до 2011 р., коли приріст порівнянні з 2010 р. склав 34,8%, а у 2012 р. відбулося падіння порівняно з 2011 р. на 3,8%.

Кількість підприємств харчової промисловості, які освоїли виробництво інноваційних видів продукції, нових для ринку була

найбільшою у 2008 р., в рік приєднання України до СОТ, і за п'ять наступних років виробилася тенденція щодо зниження даного показника. Це свідчить про те, що підприємства харчової промисловості не в змозі, не дивлячись на зростання іноземних інвестицій, створити нову конкурентноздатну продукцію для ринку і тому орієнтують свою інноваційну діяльність на інші її види. Аналогічні тенденції спостерігаються і при реалізації інноваційної продукції підприємствами харчової промисловості, у тому числі і нової для ринку: кількість підприємств, що реалізують інноваційну продукцію постійно зростає (за аналізований період зростання склало – 24%), але кількість підприємств, що реалізували нову для ринку інноваційну продукцію випереджаючими темпами падає (падіння склало – 43%).

Не дивлячись на зростання підприємств, що проваджували інновації та реалізували інноваційну продукцію, з 2011 р. намітилася тенденція щодо зменшення обсягу реалізованої інноваційної продукції в відсотках до загального обсягу реалізованої продукції: у 2012 р. даний показник зменшився майже у два рази, порівняно з 2010 р., що також свідчить про зниження активності інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості.

У зовнішньоторговельній діяльності підприємств харчової промисловості за 2008-2011 рр. відмічається позитивна тенденція до зростання кількості підприємств, які реалізували інноваційну продукцію за межі України : у 2009 р. – на 26,5% порівняно з 2008 р.; у 2010 р. – на 14% порівняно з 2009 р.; у 2011 р. – на 20,4% порівняно з 2010 р. Таким чином, кількість таких підприємств за 2008-2011 рр. збільшилася на 73,5%, що свідчить про позитивні тенденції виходу українських підприємств харчової промисловості на світовий ринок. Проте у 2012 р. кількість таких підприємств зменшилися на 10,2% порівняно з 2011 р., Аналогічна картина спостерігалась і в динаміці показника, що характеризує частку реалізованої

інноваційної продукції за межі України в загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції: якщо зростання до 2011 р. відбувалося аналогічними темпами, то падіння у 2012 р. було майже у три рази порівняно з 2011 р. Все це свідчить про негативні тенденції у інноваційній діяльності підприємств та неефективне використання залучених інвестицій..

Для виробництва інноваційної продукції, яка може бути конкурентоздатною на світовому ринку, необхідним є придбання і впровадження нових технологій. Так а за аналізований період у 2008-2011 рр. відбувалося постійне зменшення закуплених нових технологій, які були створені в Україні: в 2011 р. таких технологій було закуплено практично в 2 рази менше, ніж в 2008 р. Але, у 2012 р. харчовики знов повернулися до вітчизняних нових технологій і придбали їх на 14% більше аніж у 2008 р. або у 2,3 рази більше, аніж у 2011 р., що свідчить про створення вітчизняного науково-дослідного потенціалу для розвитку інноваційної діяльності українських підприємств харчової промисловості. Стосовно придбання нових технологій за межами України слід зазначити, що динаміка закупівлі таких технологій має нестабільний характер: з 2008 р. відбувалося зменшення кількості придбаних таких технологій, а з 2010 р. почала збільшуватися, проте питома вага придбаних технологій за межами України не перевищувала третини.

Висновки. Отже, проведений аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності українських підприємств харчової промисловості дозволяє визначити, що приєднання України до СОТ призвело зростання обсягів іноземних інвестицій в економіку України і випереджаючими темпами в підприємства харчової промисловості. Проте залучення іноземних інвестицій за країнами світу має нерівномірний характер, що свідчить про невпевненість іноземних інвесторів щодо стабільності розвитку української економіки в сучасних умовах світового ринку.

Дослідження інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості показало, що завдяки залученню постійно зростаючих прямих іноземних інвестицій за 2008-2012 рр. відбувалося зростання кількості підприємств, які впроваджували інновації, інноваційні процеси, освоїли виробництво інноваційних видів продукції та реалізували її, проте постійно зменшується кількість підприємств, які освоїли виробництво нових для ринку інноваційних видів продукції та реалізували її. Отже, підприємствам харчової промисловості необхідно зосередити увагу на створенні умов для освоєння та реалізації інноваційної продукції нової для ринку, що дозволить підвищити в кінцевому результаті конкурентоздатність українських підприємств на світового ринку.

Отже, підприємствам харчової промисловості для використання повною мірою переваг Світової організації торгівлі необхідно сформулювати адекватні інвестиційні та інноваційні стратегії.

Бібліографічний список

1. Данилишин Б. Навіщо Україні СОТ, або що змінилося за 5 років [Електронний ресурс] / Б. Данилишин Б. // Україна і Світова організація торгівлі. – Режим доступу : сайт http://wto.in.ua/index.php?get=55#pager_17766.
2. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: Монографія / Денисенко М.П., Михайлова Л.І., Грищенко І.М. [та ін.]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 1050 с.
3. Зернюк О.В. Оцінка інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості України / О.В. Зернюк, О.С. Заїка // Экономика и управление. – 2012. – №3. – С. 101-107.
4. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток проблемних регіонів : монографія / Л.І. Федулова, Н.Ю. Буга. – Миколаїв : НУК, 2010. – 143 с.
5. Дейнеко Л.В. Стимулювання науково-інноваційних досліджень у харчовій промисловості / Л.В. Дейнеко, Е.І. Шелудько // Сталий розвиток

та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика : колект. монограф. – Сімферополь: ПП «Підприємство Фенікс», 2011.– Т. 2. – С. 330–335.

6. Федулова І.В. Інноваційний потенціал підприємства : монографія / Федулова І.В., Кундєєва Г.О. – К. : [Медінформ], 2010. – 346 с.

7. Крисанов Д. Інноваційна діяльність в харчовій промисловості / Д. Крисанов, Л. Водянка // Економіст. – 2010. – №9. – С. 26-29.

8. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : сайт www.ukrstat.gov.ua.

9. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності : стат. збірник / За ред. Овденко Л.М. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 70 с.

10. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. збірник / Відп. за вип. І.В. Калачова. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 305 с.

11. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. збірник / Відп. за вип. І.В. Калачова. – К. : Державна служба статистики України, 2010. – 347 с.

12. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. збірник / Відп. за вип. І.В. Калачова. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 286 с.

References

1. Danilishin B. Why Ukraine to the WTO or that changed in 5 years. Ukraine and The World Trade Organization Web site. 2013. Available at: http://wto.in.ua/index.php?get=55#pager_17766. Accessed May 20, 2013.

2. Denisenko M., Mihaylova L., Grischenko I. etc. *Investment and innovative activity: theory, practice, experience*. Sumi : Universitetska kniga; 2008.

3. Zernyuk O., Zayika O. Assessment of investment and innovative activity at the enterprises of the food industry of Ukraine. *Economy and*

management. 2012; 3:101-107.

4. Fedulova L., Buga N. *Innovative development of problem regions*. Mikolayiv : NUK; 2010.

5. Deyneko L., Sheludko Ye. Innovative development of problem regions. In: Hlobistov Ye., ed. *Sustainable development and ecological safety of society: theory, methodology, practice*. Simferopol: Feniks; 2011:330-335.

6. Fedulova I., Kundyeyeva G. *Innovative capacity of the enterprise*. Kyiv: MedInform; 2010.

7. Krisanov, D., Vodyanka L. Innovative activity in the food industry. *Economist*. 2010; 9: 26-29.

8. State Statistics Service of Ukraine Web site. 2013. Available at: www.ukrstat.gov.ua. June 24, 2013.

9. Ovdenko L., ed. *Investments of foreign economic activity*. Kyiv: : State Statistics Service of Ukraine; 2013.

10. Kalachova I., ed. *Scientific and innovative activity in Ukraine*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine; 2012.

11. Kalachova I., ed. *Scientific and innovative activity in Ukraine*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine; 2010.

12. Kalachova, I., ed. *Scientific and innovative activity in Ukraine*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine; 2013.

АНОТАЦІЯ.

Лисенко О.А.

Національний університет харчових технологій

УКРАЇНА У СОТ: АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Стаття спрямована на дослідження інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості в контексті вступу України до СОТ. Метою роботи є дослідити тенденції інвестиційних

капіталовкладень та інноваційної діяльності підприємств, що виготовляють продукти харчування. Проведений статистичний аналіз дозволив виявити динаміку змін інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості: відбувається постійне зростання іноземних інвестицій, зростає інноваційна активність підприємств харчової промисловості, але зменшуються показники щодо освоєння та реалізації інноваційної продукції нової для ринку.

Ключові слова: інвестиції, інновації, СОТ, харчова промисловість

Annotation.

Lysenko O.A.

National University of Food Technologies

UKRAINE IN THE WTO: ANALYSIS OF INVESTMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISES OF THE FOOD INDUSTRY

The article is directed on research of investment and innovative development of the enterprises of the food industry in a context of the entry of Ukraine in the WTO. The purpose of work is to investigate tendencies of investments capital and innovative activity of the enterprises which produce food. The carried-out statistical analysis allowed to find dynamics of changes of investment and innovative activity of the enterprises of the food industry: there is continuous growth of foreign investments, innovative activity of the enterprises of the food industry is increasing, but new to the market indicators concerning development and realization of innovative production is decreasing.

Key words: investments, innovations, WTO, food industry

Рецензенти:

Федулова І.В. – доктор економічних наук, професор Національного університету харчових технологій

Дунда С.П. – кандидат економічних наук, доцент Національного університету харчових технологій

Дані про автора:

Лисенко Олена Анатоліївна – к.ф.-м.н., доцент Національного університету харчових технологій, 02156, Київ, вул. Курчатова акад., буд. 8, кв. 6, (044)5184808, 0955334372, lenlysstar@mail.ru.